

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 20.09.2021
Published /Yayınlanma 30.11.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Güley, B., Ulutaş Keskinkılıç, A., Emre, O. & Ulutaş, M. (2021). Adölesan Dönemde Siber Zorbalık Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(76), 2872-2876.

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2818>

Öğr. Gör. Burcu GÜLEY

<https://orcid.org/0000-0002-8337-3851>

Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Muş / TÜRKİYE

Doç. Dr. Ayşegül ULUTAŞ KESKİNKILIÇ

<https://orcid.org/0000-0002-6497-6534>

İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Malatya / TÜRKİYE

Doç. Dr. Oğuz EMRE

<https://orcid.org/0000-0001-6819-3151>

İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Malatya / TÜRKİYE

Bil. Uzm. Mesut ULUTAŞ

<https://orcid.org/0000-0003-3715-0320>

Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Malatya / TÜRKİYE

ADÖLESAN DÖNEMDE SİBER ZORBALIK DAVRANIŞLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF CYBERBULLYING IN ADOLESCENCE IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Issue/Sayı: 76

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, adölesan dönemde siber zorbalık davranışlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Tarama modelinde desenlenen araştırmada Siber Zorbalık Ölçeği-Ergen Formu kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2020-2021 eğitim öğretim yılında Muş'ta lise öğrenimine devam eden 149 ergen oluşturmaktadır. Veriler SPSS for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri analiz etmek için Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve Düzeltilmiş Bonferroni testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ergenlerin cinsiyet ve sınıf değişkenine göre siber zorbalık puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p<0.05$) ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adölesan dönem, siber zorbalık, sosyal medya.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine cyberbullying behaviors in adolescence according to various variables. The Cyber Bullying Scale-Adolescent Form was used in the research design in the survey model. The sample of the research consists of 149 adolescents who continue their high school education in Muş in the 2020-2021 academic year. Data were analyzed using SPSS for Windows 25.0 program. Mann Whitney U test, Kruskal Wallis H test, and Corrected Bonferroni test were used in the analysis of the data. As a result of the study, it was revealed that there was a significant difference ($p<0.05$) between the cyberbullying mean scores of the adolescents according to gender and a class variable.

Keywords: Adolescence, cyberbullying, social media.

1. GİRİŞ

Teknolojik ilerlemeler günümüzde tüm dünyada farklı bir boyut kazanmıştır. İçinde bulunduğumuz çağda neredeyse tüm bireylerin eğlenceleri, sosyal hayatları, alışverişleri, kültürel gezileri, bankacılık işlemleri, eğitimleri gibi aslında gündelik hayatlarında yaptıkları etkinliklerin hemen hepsi sanal ortamlara taşınmıştır. Ayrıca ulaşılmak istenen tüm bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde ulaşmayı sağladığı için de teknolojik ürünler yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Zorbaz, 2013). Özellikle Aralık 2019'da Çin'de başlayan ve tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılan Covid-19 pandemisi nedeniyle yüz yüze iletişim de dahil olmak üzere tüm sosyal ve kültürel ortamların hatta eğitimin bile kısıtlanması tüm hizmet sektörlerinde işlerin uzaktan bir şekilde yürütülmesine neden olmuş, dolayısıyla bu durum interneti vazgeçilmez kılmıştır (Baltacı, Akbulut ve Yılmaz, 2021; Göker ve Turan, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre internete erişim imkanına sahip hane oranı geçen yıla göre artış göstererek %92 seviyelerine yükselmiştir (TÜİK, 2021). Teknoloji ve internet kullanımının özellikle Z kuşağı (1997-2012 yılları arasında doğanlar) ve alfa kuşağı (2013 yılından itibaren doğanlar) arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine göre internet kullanım oranının en fazla olduğu yaş aralığını 16-24 yaşları arası bireyler oluşturmaktadır (TÜİK, 2016). İnternetin etkin ve doğru bir şekilde kullanımı bireylere olumlu yönde katkı sağlarken, kontrolsüz ve sağlıksız bir şekilde kullanımı ise bireylerin asosyalleşme, akademik başarısızlık, duruş bozukluğu, saldırganlık, öfke problemi, yalnızlık, depresyon, uyku, beslenme ve fizyolojik sorunlar gibi fiziksel ve psikososyal sağlık sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu tür problemlerin yanında özellikle ergenler ve genç yetişkinler arasında son zamanlarda en fazla görülen sorunlardan biri de siber zorbalıktır (Ünver ve Koç, 2017). Sanal ortamda karşı tarafa yönelik aşağılayıcı, zarar verici, tehdit edici, alaycı ve aşağılayıcı söylemlerde bulunmak siber zorbalık olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca bireylerin küçük düşürücü video kaydı ve fotoğraflarını izinleri olmadan başka kişilerle paylaşmakta siber zorbalık kavramına örnek gösterilebilir (Özbey ve Başdaş, 2020; Patchin ve Hinduja, 2010; Uluçay ve Melek, 2017). Ulusal ve uluslararası alanyazında bu konu ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında özellikle ergenler arasında siber zorbalık ve siber mağdur olma durumlarının büyük bir sorun haline geldiği görülmektedir (Baldry, Farrington ve Sorrentino, 2017; Craig ve ark., 2020; Çelen ve ark., 2020; Çimen, 2018; Lee ve Shin, 2017; Taştekin ve Bayhan, 2018). Teknoloji çağında doğmuş olan ergenler teknolojiye ve teknolojik ürünlere daha fazla ilgi duymaktadır fakat psikolojik olgunluğa henüz erişemedikleri için diğer yaş gruplarına oranla internet ve teknolojik ürünlerle daha fazla vakit geçirmekte bu da siber zorba ve siber mağdur olma durumlarını etkilemektedir (Efe, Erdem ve Vural, 2021). Bu nedenle siber zorbalık durumlarının erken dönemde fark edilmesi, bu tür sorunları önleme çalışmalarının planlanması için ergenlerde siber zorbalık durumlarını etkileyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada ergenlerin siber zorbalık davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi planlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Muş Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde 2020-2021 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan ergeler oluşturmaktadır. Örneklemi ise evren içerisinde uygun örneklemle seçilen 149 ergen oluşturmaktadır. Ergenlerin %53,7'si kızdır. %94'ü resmi okulda öğrenim görmekte, %57,7'si 12. Sınıfa devam etmekte, %82,6'sı çekirdek aile tipindedir. %29,5'inin iki kardeşi bulunmakta, %68,5'inin sosyal medya hesabı bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu'nda ergenlerin cinsiyet, okul türü, sınıf, aile tipi, kardeş sayısı, sosyal medya hesabı olup olmama durumuna yönelik sorular yer almaktadır.

Siber Zorbalık Ölçeği-Ergen Formu, Arıcak, Kınay & Tanrıkulu (2012) tarafından ergenlerin siber zorbalık davranışlarını ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek tek boyutlu olup, 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin psikometrik özelliklerini ortaya koymak için yaşları 11 ile 18 arasında değişen öğrencilerden veriler toplanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler "hiçbir zaman yapmam" "bazen yaparım" "çoğu zaman yaparım" "her zaman yaparım" şeklinde cevaplanmaktadır. "Hiçbir Zaman" bir puan olarak, "Her Zaman" yanıtı ise dört puan olarak değerlendirilmektedir. Böylece ölçekten alınabilecek en düşük puan

24, en yüksek puan ise 96 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber zorbalığın yüksekliğine işaret etmektedir. Toplam puana ilişkin alpha güvenirlik katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır (Arıcak, Kınay & Tanrıkulu, 2012).

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan Siber Zorbalık Ölçeği Cronbach's Alpha değeri 0,967 olarak bulunmuştur. İki grup karşılaştırmasında Mann Whitney U testi, ikiden fazla grup karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi ve fark bulunan grupların karşılaştırılmasında Düzeltilmiş Bonferroni testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Ölçek Puan Ortalamalarına Göre Karşılaştırılması

Özellikler (n=149)	N	%	Ort ±SS	Test Değeri	p
Cinsiyet				-2,317	0,020*
Kız	80	53,7	1,19±0,52		
Erkek	69	46,3	1,31±0,53		
Okul Türü				-0,925	0,355
Resmi	140	94,0	1,23±0,48		
Özel	9	6,0	1,51±0,99		
Sınıf				6,485	0,039*
10 ¹	28	18,8	1,22±0,34		Posthoc: 1,2>3
11 ²	35	23,5	1,39±0,65		
12 ³	86	57,7	1,19±0,52		
Aile Tipi				3,084	0,214
Geniş	19	12,8	1,20±0,33		
Çekirdek	123	82,6	1,23±0,51		
Tek ebeveynli	7	4,7	1,61±1,07		
Kardeş Sayısı				4,834	0,305
Kardeşim yok	6	4,0	1,81±1,26		
1	36	24,2	1,18±0,50		
2	44	29,5	1,19±0,34		
3	29	19,5	1,28±0,66		
4 ve üstü	34	22,8	1,25±0,40		
Sosyal Medya Hesabı				-1,039	0,299
Var	102	68,5	1,24±0,46		
Yok	47	31,5	1,26±0,66		

*p<0,05

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan katılımcıların %53,7'sinin kız, %46,3'ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların okul türleri incelendiğinde, %94'ünün resmi, %6'sının özel olduğu görülmektedir. Katılımcıların sınıfları incelendiğinde, %18,8'inin 10.sınıf, %23,5'inin 11.sınıf, %57,7'sinin 12.sınıf olduğu görülmektedir. Katılımcıların aile tipleri incelendiğinde, %12,8'inin geniş aile, %82,6'sının çekirdek aile, %4,7'sinin tek ebeveynli olduğu görülmektedir. Katılımcıların kardeş sayıları incelendiğinde, %4'ünün kardeşinin olmadığı, %24,2'sinin 1, %29,5'inin 2, %19,5'inin 3, %22,8'inin 4 ve üstü olduğu görülmektedir. Katılımcıların %68,5'inin sosyal medya hesabı olduğu, %31,5'inin olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p<0,05). Erkek katılımcıların siber zorbalık puanlarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların okul türlerine göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0,05).

Katılımcıların sınıflarına göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan ikili karşılaştırma (posthoc) testi sonucunda; 10 ve 11.sınıf katılımcıların siber zorbalık puanlarının 12.sınıf katılımcılarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların aile tiplerine göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0,05).

Katılımcıların kardeş sayılarına göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0,05).

Katılımcıların sosyal medya hesabı bulunma durumlarına göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Adölesan dönemde siber zorbalık davranışlarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği bu çalışmada erkek katılımcıların siber zorbalık puanlarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer doğrultuda bazı çalışmalarda (Çiftçi, Öksüz, Yolgeçen, Akkuş & Alper, 2021; Toraman & Usta, 2018) erkek öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının kız öğrencilere göre daha fazla olduğunu saptanmıştır. Süslü & Oktay (2018), ülkemizde siber zorbalığın cinsiyete göre dağılımına bakıldığında erkeklerde siber zorbalık puanlarının kızlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Anlamlı fark, ülkemizde kızların erkeklere göre kontrollü ve sosyal yönden uyumlu yetiştirilmesi ile açıklanmaktadır. Bolat ve Korkmaz (2021), ortaokullarda ergenlik dönemindeki öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını inceledikleri çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre siber zorbalık davranışları ve sosyal medya bağımlılıklarının daha fazla olduğu okul türünün siber zorbalık davranışlarında fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında çalışma bulguları ile benzer doğrultuda olmayan çalışmalara da rastlanmıştır. Tuğ-Karoğlu & Çılğın (2020), lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmada cinsiyetin siber zorbalık davranışlarında anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur. Şad & Özer (2021) çalışmalarında lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark oluşturmadığını belirtmiştir. Araştırmanın diğer bulgusunda katılımcıların sınıflarına göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Yaman & Sönmez (2015) çalışmasında ergenlerin siber zorbalık eğilimlerinde sınıf düzeyinin anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Peker (2014) ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyete ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelediği çalışmada 9. ve 10. sınıftaki öğrencilerin çaresizlik başa çıkma davranışları, 11. sınıftaki öğrencilerinden anlamlı bir oranda daha fazla olduğunu saptamıştır. Ayrıca yardım arama, mücadele, önleme ve teknik başa çıkma boyutlarında ise sınıf düzeyine göre anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların cinsiyetlerine göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmakta ($p<0,05$); okul türlerine göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Katılımcıların sınıf düzeylerine göre siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p<0,05$). 10 ve 11.sınıf katılımcıların siber zorbalık puanlarının 12.sınıf katılımcılarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların aile tipi, kardeş sayısı ve sosyal medya hesabı olup olmama durumu değişkenlerine göre ise siber zorbalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5. ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ

Araştırmanın planlanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve raporlaştırma sürecinde etik ilke ve kurallara uyulmuştur.

6. ÇIKAR BEYANI

Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır. Yazarlar bu makalenin araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir mali destek almamıştır.

KAYNAKLAR

- Arıca, O.T., Kınay, H. & Tanrikulu, T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 101-114.
- Baldry, A.C., Farrington, D.P., & Sorrentino, A. (2017). School bullying and cyberbullying among boys and girls: Roles and overlap. *J Aggress, Maltreat Trauma*, 26(9), 937-951.
- Baltacı, Ö., Akbulut, Ö.F., & Yılmaz, E. (2021). Problemlerli internet kullanımında güncel bir risk faktörü: Covid-19 pandemisi. *Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 97-121.
- Bolat, D. & Korkmaz, Ö. (2021). Ortaokullarda Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Siber Zorbalık Davranışları, Sosyal Medya Bağımlılıkları ve Sosyal Medya Bozuklukları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 253-268.

- Craig, W., Boniel-Nissim, M., King, N., Walsh, S.D., Boer, M., Donnelly, P.D., ... & Pickett, W. (2020). Social media use and cyber-bullying: A cross-national analysis of young people in 42 countries. *J Adolesc Health, 66*(6S), 100-108.
- Çelen, Ç., Çöp, E., Dinç, G.Ş., Hekim, Ö., Göker, Z., Sekmen, E. & Üneri, Ö.Ş. (2020). Çocuk psikiyatrisi polikliniğine başvuran ergenlerde akran zorbalığı ile siber zorbalık ve öfke ifade tarzlarının ilişkisi. *Türkiye Çocuk Hast Derg, 14*, 108-118.
- Çiftçi, A., Öksüz, M., Yolgeçen, Z., Akkuş, B. & Alper, C.K. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumlarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Hizmet, 2*, 107-135.
- Çimen, İ.D. (2018). Ergenlerde siber zorbalık, internet aile tutumu ve aile işlevselliğinin etkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg, 19*(4), 397-404.
- Efe, Y. S., Erdem, E., & Vural, B. (2021). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve İnternet Bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi, 22*(4), 465-473.
- Göker, M.E. & Turan, Ş. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde problemler teknoloji kullanımı. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi, 5*(COVID-19 Özel Sayısı): 108-114.
- Lee, C., & Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Comput Human Behav, 68*, 352-358.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and self-esteem. *Journal of school health, 80*(12), 614-615.
- Özbey H, & Başdaş Ö. (2020). Ergenlerde zorbalık ve hemşirelik yaklaşımı. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 7*(1), 46-50.
- Peker, A. (2014). Ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying, 1*, 1-15.
- Süslü, D.P. & Oktay, A. (2018). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *İlköğretim Online, 17*(4), 1877-1895.
- Şad, S.N. & Özer, N. (2021). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Okul Tükenmişliği. *Milli Eğitim, 50*(229), 393-417.
- Taştekin, E., & Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve mağduriyetin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying, 5*(2), 21-45.
- Toraman, L. & Usta, E. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Yerli ve Siber Zorba Olma Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37*(2), 57-77.
- Tuğ-Karoğlu, T. & Çılğın, M. (2020). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalığı ve Siber Mağduriyeti Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, 3*(1), 344-355.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2016). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2016_21779#:~:text=%C4%B0internet%20kullanan%20bireylerin%20oran%C4%B1%20%61,%51%2C9'dur](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2016_21779#:~:text=%C4%B0internet%20kullanan%20bireylerin%20oran%C4%B1%20%61,%51%2C9'dur).
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2021). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-\(ICT\)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437#:~:text=%C4%B0internet%20kullanan%20bireylerin%20oran%C4%B1%20%82,%77%2C5%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437#:~:text=%C4%B0internet%20kullanan%20bireylerin%20oran%C4%B1%20%82,%77%2C5%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC). adresinden 16.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Uluçay, D.M., & Melek G. (2017). Türkiye'deki okullarda siber zorbalık: Bir literatür değerlendirmesi. *Online Academic Journal of Information Technology, 8*(30), 91-106.
- Ünver, H. & Koç, Z. (2017). Siber zorbalık ile problemler internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 15*(2), 117-140.
- Yaman, E. & Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 2*(1), 18-31.
- Zorbaz, O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemler internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.